

ساغر های مفرغی لرستان

بسم

غم در مرض مخصوص

وقریر نشر پژوهش نشر

قبل از اینکه بشرح ساغر (سیتوول یالیوان) های مفرغی لرستان بپردازم لازم میدانم که مختصراً راجع بسرزمین لرستان واقوامی که در این سر زمین مسکون شده و بساختن انواع اشیاء مفرغی پرداخته اند سخن بگویم. لازمه آشنائی با تمدن و آثار این اقوام آشنائی با سرزمین و طرز فکر و حرفه و اعتقادات آنها میباشد.

در حدود ۴۰۰۰ سال پیش اقوامی که باحتمال قوى از نژاد آریائی (یا نژادی مخلوط با آریائی) بودند در قسمت هائی از کوههای غربی ایران در دره های رشته جبال زاگرس قدرت پیدا کردند و تو انسنند چندین بار

بچلگه حاصلخیز بین النهرين حمله کنند و آن نواحی را زیر سلطه خود درآورند اینها مردمی سلحشور بودند و با جنگ وستیز با اقوام دیگر روزگار می‌گذرانیدند.

در مورد مسکن اولیه این اقوام بین دانشمندان و باستانشناسان اختلاف نظرهای وجود دارد. برخی براین عقیده‌اند که این قوم همان قوم کاسی^۱ یا کاسو هستند که از طریق دریای مازندران بایران آمده‌اند و از گیلان گذشته بسوی رودبار وزنجان و مراغه و آذربایجان غربی رفته‌اند و از آنجا نیز بسوی کردستان و کرمانشاهان و دیگر نواحی غربی ایران حرکت کرده و در چمن‌زار های مرتفع و دره‌های سبز و خرم منطقه‌ای که امروز لرستان نامیده می‌شود مسکن گزیدند (۱۵۰۰-۸۰۰ قبل از میلاد).

برخی دیگر برآنند که این قوم بومی همان منطقه لرستان و قسمتی از غرب ایران بوده‌اند که در ساختن اشیاء مفرغی مهارت زیادی داشته‌اند. ولی آنچه مسلم است امکان پذیرش نظریه اول بیشتر است و طرفداران زیادتری دارند.^۲

برخی نیز عقیده دارند که همراه کاسیها قومی بودند که اسب را پرورش میدادند و این سرزمین را برای پرورش اسب مناسب دیدند و در این منطقه ماندگار شدند و روی احتیاجاتی که بازار و ادوات نگهداری اسب‌ها داشتند دهنده‌های مفرغی و اشیاء تزئینی اسبها را بوجود آوردن.

کاسی‌ها در ساختن انواع اشیاء مفرغی مهارت کامل داشتند. این اشیاء عبارت بودند از:

تبهای - شمشیرها - نیزه‌ها - زوبین‌ها - خنجرها - پیکانها - تیرداها -

۱ - قوم کاسی را کاشو و کاشی نیز گفته‌اند.

۲ - از اشیاء مفرغی لرستان مخصوصاً مجسمه‌های گوزن و بزرگوهی و ظروف مفرغی آنها دو خفادریهای رودبار گیلان بودند بروز در کلورز و ستم آباد که بریاست آقای مهندس علی حاکمی انجام گرفته است بسیار یافت شده است و بنظر میرسد این اقوام هنگام عبور از آن منطقه مدتی در آنجا ساکن شده و اشیائی از خود بر جای گذاشته‌اند.

سن جاقهای نذری - بت ها - دهنده های اسب - دستبندها - شکل های (۱ و ۲ و ۳) و از همه مهمنتر بشقا به او کاسه ها و لیوانها (ساغرها) که اغلب آنها را از مفرغ (برنز) ساخته اند. این اشیاء را گاهی ساده با یک نقش تزئینی و گاهی بصورت یک اثر هنری بسیار زیبا با نقوش مختلف و مجسمه های گونا گون که در ابتدای آنها اشیاء نصب شده و خود مجسمه نیز قسمتی از آن بشمار میروند ساخته اند.

در ابداع این نقوش طرز تفکر و عقاید و اعتقادات و رسوم این قوم تأثیر زیادی داشته است.^۳ کاسیها به خدا یا زیادی اعتقاد داشتند. هر خدائی را مظہری از عوامل طبیعت محسوب داشته و اورا به شکلی در روی ظروف یا اشیاء دیگر نمایش میدادند.

این اعتقاد نه تنها در میان قوم کاسی وجود داشت بلکه در بین سومریها - بابلیها - آریائیها - یونانیها - کلدانیها - هندوها - سکاها - و کلیه اقوام موجود در دنیای قدیم نظیر این اعتقادات وجود داشت. در سومر ابتدای آب، آتش، باد، خاک و کلیه عناصر طبیعی را عزیز داشتند و پرستش کردند. آریاها آتش را پرستیدند و بعدها برای طبیعت هم روحی قائل شدند و بزرگ هر چیز را سمبول قرار داده و پرستیدند. مثلا درخت کهن را رب النوع جنگل و سنگ بزرگ را رب النوع کوه پنداشتند.^۴

عده ای نیز روح طبیعت را در حیوانات خطرناک یافتند و شیر یا گاو و حشی را رب النوع جلگه و عقاب را رب النوع آسمان و هار را رب النوع زمین و

۳ - وجود انسانهای گیلکمش «زیلگام» - او انس (آ) و پر و مت و ... تاحدودی نحوه اعتقادات و عقاید مردم یاستان را نسبت بوجود خدایان مختلف نشان میدهد.

۴ - پسر در همه نقاط دنیا از آغاز خلقت تا چند هزار سال پیش نظیر حیوان زندگی می کرد. همیشه مقهود طبیعت بود. رفتاره و سایلی برای تأمین بهتر کردن زندگی خود ساخت و به یک مرحله ای از تمدن رسید. همین تمدن باعث شد که بفکر چاره ای افتاد و بوسیله قانون یاده ای از اجحاف و ستم بهم جلو گیری کند. بهترین راه جلو گیری از حق کشی و ستم را در انتخاب مذهب یا اعتقاد و ایمان به چیزی دانست و یک مبدأ ایمان پیدا کرد. این ایمان و اعتقاد در شهر و دیواری فرق داشت. در شهری بت و در دیواری حیوان در جامی درخت را پرستیدند.

بز کوهی را رب النوع کوه شمردند. شرائط جنگل افیائی و آب و هوای هر منطقه اثرات زیادی در مذهب و روحیه و اعتقادات مردم آن منطقه داشت زیرا مردم بین النهرين، مصر، هند و یونان همه بت می‌پرستیدند ولی طرز پرستش و چگونگی بت و عناصر طبیعی فرق داشت.

هنگامی یک مذهب قدیمی به رشد و تکامل می‌رسید که پیروان آن مذهب خدارابه صورت انسان می‌پرستیدند و از حالت طبیعت پرستی و حیوان پرستی بیرون می‌آمدند. در مذهبی خدار وجودی میان انسان و حیوان تصور کردند و معتقد شدند که خدا به شکل حیوان است اما حركات انسانی دارد. مثلاً حیوانی را روی قایقی در حال پارو زدن نشان میدادند و گاهی مجسمه انسانی می‌ساختند که حیوانی در بغل دارد. گاهی رب النوع جلگه را بشکل انسانی میدانستند که شیری را در دستش گرفته بود.

رفته رفته در قسمت‌هایی از بین النهرين به ویژه آشور در اثر پیشرفت تمدن خدایان را بشکل حیوان و یا یک انسان خارق العاده تصور کردند زیرا به مرافق از تمدن رسیدند که دیگر اجازه پرستش یک حیوان حقیقی را به خود ندادند و به فکر افتادند که یک حیوان عجیب الخلقه بوجود آورند و آن را پرستش کنند. از اینرو مجسمه هایی ساختند که سریک حیوان را با گوش حیوان دیگر می‌بیوست و بدن حیوانی را با صورت انسان یا صورت عقاب. همچنین صور سر بر را با بدنه اسب و گاو و انسان مجسم می‌کردند و بطور کلی

۵ — در میان قبایل استرالیا واقیانوسیه پرسش «تو تم» رواج داشت و آنها «تو تم» را رب النوع قبیله پنداشتند و حیواناتی نظیر خوک — گاو و اسب و ... رامظهری از عنصرهای طبیعت دانسته و مجسمه آنها را برای ستایش و پرستش ساختند. به تحقیق میتوان گفت که مذهب آسیای غربی دنباله همان مذهب «تو تم میسم» است که به قسمی از لرستان نیز تأثیر بخشیده است زیرا مجسمه‌های گوناگون حیوانات از قبیل بز — اسب — گاوز — میمون — مار — سگ — شیر — قوچ — گوزن — آهو — بز کوهی عقاب و پرنده‌گان دیگر و انسان به حد وفور در سرزمین لرستان یافت شده که به تحقیق بدهست هنر مندان قوم کاسی ساخته شده‌اند. این مجسمه ها شاید نشان خانوادگی آنها بوده است. در روی اعتقادات مذهبی آنها بوجود آمدند و رابطه‌ای میان هر علامت و هر شکل با مذهب و اعتقادات آنها بوده است این است که در هر بیننده همیقترين تأثیر داب وجود می‌آوردند.

مجسمه‌های تلفیقی از چند حیوان می‌ساختند مانند اغلب مجسمه‌های آشوری که هنرمندان لرستان نیز از نقوش آنها در ساختن بیشتر اشیاء استفاده کرده و تقلید نموده‌اند.

معنی اشکال و نقوش مفرغی لرستان

معنی و مفهوم نقوش مفرغی لرستان بویژه در شکل‌های مرکب در هم آمیخته هنوز معماًی است ولی برخی از آنها را از قرائت و شواهد و گاهی فرضیات معنی می‌کنند و ممکن است تا حدودی بمعانی اصلی نزدیک باشند. تعدادی از این نقوش جنبه مذهبی دارند. هر نقش و شکلی و سیله‌ای برای پرستش و مایه‌ای برای راز و نیاز و آرامش نیروی باطنی است. این نقوش رمزی برای اینکه در ذهن انسان تأثیر کنند و روح را بهیجان آورند لازم بود که با صورت حقیقی ادراک بشر متناسب شوندو بشراندیشه خود را باقرسیم این خطوط و نقوش بیان کند.

اساس دین کاسی‌ها بر اعتقاد بخدای بزرگی بود که برهمه موجودات آسمانی و فصول چهار گانه و همه امور زندگی حکمرانی داشت. این قدرت آسمانی و خدای بزرگ یکی از صور تهائی را که می‌پذیرفت صورت انسان و گاهی صورت انسان با بعضی از اجزاء صور تهائی حیوانات آمیخته بود. تلفیق صورت انسان و حیوان در بیشتر آثار مفرغی لرستان دیده می‌شود. همراه خدای بزرگ خدایان کوچک دیگری نیز بودند که هر یک مظاهر عنصری بشمار میرفتد. اوامر خدای بزرگ در آسمان جاری بود و اوامر خدایان کوچکتر در زمین مخصوصاً در قوه رویانیدن سبزه و درخت. نقش خدای بزرگ را در روی بیشتر اشیاء مفرغی بویژه بت‌ها (طلسم‌ها) می‌بینیم که بر شیر (نماینده خورشید) یا جانوران شاخدار (نماینده ماه) حکومت می‌کند. در بعضی از نمونه‌های مفرغی دو جلوه الوهیت در یک نقش واحد بهم آمیخته بطوریکه هم خدای آسمان و هم خدای ماه باهم نشان داده شده است.

گاهی خدای آسمان بصورت مردی باریش سه‌شاخه نقش شده که همراه

او نقش درخت زندگی و بزم هم دیده میشود وزمانی خدای آسمان تاجی از شاخ گاو برسردارد (زیرا گاو نشانه قدرت آسمانی است) که منبع قدرت است در جای دیگر خدای آسمان را بصورت انسان با شاخهای بزنشان میدهد که در اطراف خدا نقش شیران دیده میشود که از درخت زندگی بر گ میخورند^۶ در نقش دیگر خدای آسمان را بصورت انسان با چهار بال بزرگ عقاب و دم شیر نشان داده است و گاهی خدای آسمان با سرو شاخ گاو و بال عقاب نقش شده است. نقش عقاب روی برخی از ظروف که بخدای آسمان نیاز کرده‌اند دیده میشود و دور عقاب را نیز دایره‌ای احاطه کرده است.^۷

نقش بز کوهی و جانوران شاخدار در روی ساغر های مفرغی نیروی جاودانه‌ای دارند و به احتمال قوی میان شاخهای خمیده و هلال ماه در آغاز رابطه‌ای بوده است. از زمانهای بسیار کهن ماه با باران و در مقابل آن آن خورشید با گرما و خشکی رابطه‌ای داشته است. بنابراین شاخهای پیچ دار بز کوهی و گاو و گوزن به عقیده مردم باستان در نزول باران مؤثربوده است بطوریکه این نقوش به تلقین و تأثیر عقاید جادوئی یامده‌بی بصورت مجسمه ساخته شده ویاروی طروف کنده شده‌اند و به همین دلیل در تمام دوره‌های تاریخی و ماقبل تاریخی ایران بویژه دوره لرستان نمونه‌های خوب و پرارزشی از جانوران شاخدار در دست‌هست مخصوصاً بز کوهی و گوزن که به عقیده مردم باستان مظہری از فرشته باران بوده‌اند. نقش بز کوهی با شاخهای بلند و پر پیچ در لرستان شاهکار هنرمندان لرستانی است که از هنرمندان آشوریه ارث برده‌اند.

مردم لرستان با آشوریه‌ها رابطه نزدیکی داشته‌اند. این مطلب از مقایسه اشیاء مفرغی سرخ دم لرستان بوضوح نمایان است. برخی از نقوش آشوری مانند نقش درخت نخل - نقش حیوانات تلفیقی - نقش آتشدانها - نقش مراسم

۶- درخت زندگی را بصورت درخت نخل (خر ما) در اغلب اشیاء باستانی نقش کرده‌اند.

۷- میدانیم که عقاب یا شاهین یکی از مرغان شکاری بزرگ است. در توانایی و شکوه سرآمد مرغان. این پرنده دیر گاهیست که توجه ایرانیان باستان را به خود جلب کرده و پرستش آنرا بفال نیک می‌گرفتند. عقاب ذرین پرچ ایران در دوره هخامنشی بود.

مذهبی و قربانگاه - نقش مجسمه‌های کرکس و ابو لهولها و نقش روی لیوانهای مفرغی لرستان همه تقليید از آشور است.

آشوریهادر نقوش خود بيشتر در طبیعت تصرف میکردند و اشكال طبیعت را با واقعیت نقش نمی نمودند و در نقش برخی از عوامل طبیعی که به آن جنبه مذهبی میدادند تصرفاتی میکردند. نفوذ نقوش آشوری در بيشتر اشیاء بویژه در لیوانها (ساغرها یا سیتوها) که از مفرغ ساخته شده و از منطقه لرستان بدت آمدند و تعداد آنها بسیار زیاد است و اغلب در موزه‌های اروپا و امریکا و موزه‌های شخصی نگهداری میشوند بوضوح دیده میشود.

از مطالعه تعدادی از این لیوانها که در موزه ایران باستان موجود است میتوان به تأثیر و نفوذ نقوش آشوری در هنر لرستان بی برد. روی این لیوانها معمولاً نقوش شیرو گاو و عقاب - حیوانات خیالی تلفیقی مانند شیرو گاو و عقاب و درخت مقدس و انسان که همه با هم تلفیق شده اند معمولاً در مجالس سلطنتی، ضیافت، بزم‌های مذهبی و یا شکار دیده میشود.^۸

ساغر شماره ۱۵۰۴ - ۱۵۰۷۷ که در موزه ایران باستان نگهداری میشود ارتفاع ۱۳ و قطر دهانه آش سانتی متر است. (شکل ۴ و ۵)

این ساغر دارای دونقش از دو حیوان قوی شیرو گاو یک شاخ است. حالت حیوانات بطوریکه در شکل ۵ میبینید کاملاً طبیعی است و حمله شیر به گاورا نشان می‌دهد. دهن شیر باز بوده و بطور خشمگین بنظر می‌رسد و دست راستش را از زمین بلند کرده و در حال حمله به گاو است. گاو گوش را تیز کرده و دم را رو به بالا گرفته و حالت دفاعی دارد.^۹

-۸- تصاویر متعدد «گیلکامش» پهلوان افسانه‌ای ایلام که باعه نوی از جانوران در جنگ است هنر ویژه بین النهرين است.

-۹- به عقیده برخی از دانشمندان و صاحب‌نظران نقش شیر در دوی اشیاء باستانی یا مجسمه شیر در حال حمله به گاو مطهری از مهر (خداآنده خودشید) است. حمله شیر به گاو یا حیوان شاخدار دیگر نشانه حمله مهر به گاو و کشته شدن گاو بدت مهر است. سرکار سرهنگ دکتر قائم مقامی نیز در مقاله خود ذیر عنوان در نقش شیر «معتقدات آریانی‌ها» (ش مجله بررسی های تاریخی ش ۴ سال یکم) به این مطلب اشاره نموده اند که «شیر نشانی از مهر است» و بر این عقیده هستند که شیریکی از جلوه های مهر است.

در کنار لبه ساغر و در محل اتصال بدن به ته آن چهار ردیف نقش دیده می‌شود که دور دیف آن نقش خطوط زیگزاك زنجیرهای دور دیف دیگر که نقش دو حیوان مذکور را احاطه کرده شبیه نیم دایره ها بصورت (U-U) است. در ته این ساغر نیز یک گل رزاس (گل‌آفتاب) دیده می‌شود.

نقش خورشید وار که به شکل گل‌های (۸ پر تا ۲۱ پر) در زیر بیشتر لیوانها و در داخل جام‌های مفرغی لرستان دیده می‌شود اشاره ای به خورشید است و مظہری از خدای خورشید (میترا یامهر)^{۱۰} بشمار می‌رود و دو ایر و نقش دور گل اشاره به اشعه خورشید است. مکمل خورشید یک حیوان شاخدار است. این حیوان در روی برخی از جام‌ها و ساغر‌های لرستان عبارت از گاو نر یک شاخ (نقش همین ساغر) بزرگ‌وهی، آهونی گوزن می‌باشد.

ساغر مفرغی شماره ۳۴۵ - ۱۳۴۵ که در موزه ایران باستان موجود است ارتفاع ساغر ۱۳ و قطر دهانه آش ۷ سانتی‌متر است - نصف بدن آن از بین رفته و دارای نقوشی بشرح زیر است (شکل ۶)

شخصی روی صندلی نشسته و در دست راستش ساغری دارد. دستش را رو به بالا نگهداشته است گویا این شخص شاه یا امیری است. شخص دیگری در مقابل او با احترام زیاد ایستاده و در دست راستش چیزی شبیه پر دیده می‌شود. روی میز میوه‌هایی چیده شده که شبیه انار است (شکل ۸)

قسمت اعظم روی نقش این ساغر از بین رفته ولی از بقایای نقوش باقیمانده استنباط می‌شود که پشت سر شخصی که روی صندلی نشسته است یک نفر ایستاده و فقط دستهایش پیداست و در دستش چیزی شبیه پر چم بالای سر شخصی که روی صندلی نشسته است گرفته.

دور لبه ساغر دور دیف نقش دیده می‌شود. ردیف اول لبه ساغر نقوش زنجیرهای مار پیچی است و ردیف زیر آن نقوش شبیه (U) می‌باشد. در وسط

۱۰ - خداوند خورشید در ایلام «ناهوته» Nâhute در بابل «شاماش» Shâmâhs در سومر «بابار» Bâbâr در بیونان «آپولون و هلیوس» Heleus در مصر «را» Râ در میان اقوام سکائی «هیتسر» Hitser در بین فینیقی‌ها «بعل» Baal و در میان آریامها «مهریامیسره» نام داشته است.

این دور دیف نقش یک نوار باریک کمر بندی بر جسته دیده می شود . ته ساغر نیز بوسیله یک گل آفتاب (رزاس) ۱۴ پر تزئین شده است . این گل بوسیله یک نوار باریک بر جسته کمر بندی احاطه شده است . دور این نوار کمر بندی نیز نقوشی بشکل (۷) دیده می شود . (شکل ۷)

تزئینات لبه این ساغر و تزئینات ته آن تقریباً در کلیه ساغرهای مشابه لرستان عمومیت دارد و نقش خطوط زیگزاک زنجیرهای در لبه و یاد رملی که بدن ساغر با ته آن متصل میگردد دیده می شود . همچنین گل آفتاب در ته اغلب ساغرهای لرستان مشاهده می شود . آنچه مسلم است این نقش معانی بخصوصی دارد و اعتقاد مردم لرستان را به خورشید میرساند .^{۱۱}

ساغر مفرغی شماره ۱۳۴۴-۳۴۴ که در موزه ایران باستان نگهداری می شود . وزن ۱۱۰ گرم ارتفاع ۱۶ و قطر دهانه اش ۷ سانتی متر است . این ساغر در سال ۱۳۱۰ به موزه ایران باستان آورده شده است (شکل ۹) . روی بدن ساغر نقش دو حیوان که در مقابل هم قرار گرفته اند دیده می شود . یکی از این دو حیوان شیری تنومند و دیگری گاو نر تک شاخ است . نقش شیر که در طرف چپ ساغر دیده می شود حالت حمله به گاو نر را نشان میدهد . زبان شیر بیرون آمده و دم را بالا گرفته و دست راستش را بلند کرده و خیال حمله به گاور ادارد . نقش گاو بطور مقرر انه و باحالتی حاکی از نترسیدن نمایان است دست و پای راست گاو جلو تراز دست و پای چپش قرار گرفته و دم را بالا گرفته و نوک دم به طرف بدنش خم شده است . گردن گاو مانند گردن اسب است و سرو گردن را بالا گرفته است (شکل ۱۱) . در بالای هر دو حیوان نقش دو گل که مانند گل کنگراست دیده می شود . انتهای این دو گل به یک گل (رزاس) آفتاب متصل است . این گل کنگر نشانه ای از همان درخت زندگی است که کاسی ها به مقدس

۱۱ - خطوط مادر پیچی نیز که از قدیم ترین زمان علامتی قراردادی برای وجود آب بوده روی ظروف سفالین - نقره ای و مفرغی دیده می شود . این خطوط بویوه روی ظروفی که با آن آب یاسایر مایعات را مینوشنیدند نقش شده اند .

بودن آن درخت ایمان داشته‌اند. و یا ممکن است که نشانه قدرت آسمانی این دو حیوان بوده باشد.

دور لبه ساغر یک ردیف نقش زنجیره‌ای زیگزاک دیده می‌شود و در زیر آن ردیفی دیگراز نقش که به شکل نیم دایره یا (U) است بین دو نوار کمر بندی باریک و برجسته قرار دارد. ته ساغر از خارج دارای نقش گل آفتاب است که ۱۶ پردارد. دور این گل را نقشی شبیه نیم دایره احاطه کرده‌اند که این نقش نیز ممکن است نشانه‌ای از اشعه خورشید بوده باشد. (شکل ۱۰)

در مجالسی که پیروزی شیران را بر جانوران دیگر (بویژه گاو) روی ظروف و لیوانهای استوانه‌ای نشان میدهد نشانه قدرت آسمانی شیران، گلی است که دارای گلبرگهای متعدد می‌باشد و این گل گاهی در روی کپل و گاهی در زیر شکم شیرها نقش شده است.

ساغر مفرغی شماره ۱۰۸۸ - ۷۰۸۸ که در موزه ایران باستان نگهداری می‌شود. وزن آن ۸۸ کرم ارتفاع ۱۳ سانتی‌متر و قطر دهانه اش ۶ سانتی‌متر است. در سال ۱۳۱۸ به موزه ایران باستان آورده شده (شکل ۱۲)

روی بدنه ساغر نقش برجسته دو حیوان تلفیقی که رو بروی هم قرار گرفته‌اند وجود دارد. این دو حیوان که بدن شیر و بال عقاب و سر انسان دارند با حالتی احترام آمیز رو بروی یکدیگر ایستاده‌اند دست راست هر دو حیوان بسوی آسمان بلند است و گویا آنها می‌خواهند با هم دست بدهند. صورت این دو حیوان صورت انسان است و ریش‌های بلندی دارند. کلا. و آرایش سر آنها با هم تفاوت دارند. حیوانی که در طرف چپ است کلاه آشوری دارد که مانند کلاهان دوره هخامنشی است ولی کلاه حیوانی که در سمت راست است خوابیده و مانند کلاه نمدی دوره هاده است. در فاصله این دو حیوان در زیر دستهای راستشان که بلند کرده‌اند گلدانی قرار دارد که مقداری گل در داخل آن هست. شاید هم این شبیه گلدان نباشد و نوعی آتشدان باشد که از درونش شعله‌های آتش پیدا است و شعله‌های آتش دستهای این دو حیوان را گرم می‌کنند. دور لبه این ساغر یک ردیف خطوط زنجیری زیگزاک نقش شده است و در زیر آن خطوط

یک نوار بر جسته کمر بندی دور لبه ساغر را احاطه کرده و در زیر نوار بر جسته یک ردیف نقش نیم دایره‌ای شبیه (U) دیده می‌شود. همین نقش نیم دایره‌ای در ته ظرف (ساغر) نیز بطور کمر بندی تکرار شده و گل ۱۳ پر آفتاب را که در زیر ساغر است احاطه کرده است. شاید این نقش اشعه همین گل خورشید (گل رزا) باشد که دور تادور گل را فرا گرفته است. نقش این ساغر نیز بدون شک تقلیدی از نقش آشوری است (شکل ۱۳)

ساغر برقی شماره ۷۴۰۹-۱۴۰۹ که در موزه ایران باستان نگهداری می‌شود. وزن ۱۰۸ گرم ارتفاع ۱۴/۲ و قطر دهانه این ۶/۳ سانتی متر است. قسمتی از این ساغر شکسته و کسر است. (شکل ۱۴)

روی بدنه ساغر نقش دو گاو تک شاخ که رو بروی هم زانوزده‌اند دیده می‌شوند. یکدست هردو گاو از زانو خم شده و بر زمین تکیه دارد. سه یکدست نیز به زمین تکیه دارد. بطوريکه این دو حیوان را در حالت نیم خیز نشان میدهد. گویا میخواهند هردو از زمین بلند شوندو هنوز یکدست خود را بلند نکرده‌اند. هردو گاو حالت مقرر راهه‌ای دارند، دمهایشان به پشت خم شده و شاخهایشان رو بروی هم قرار گرفته است و بطور کلی یک حالت حمله به یکدیگر را بخرد گرفته‌اند. و شاید هم میخواهند باهم کشتی بگیرند. ویابازی کنند. دور تادور بدنه این ساغر نقش چهار گل شبیه گل کنگر دیده می‌شود. انتهای هریک از این گل‌ها به یک گل آفتاب ختم می‌شود. در فواصل این گل‌ها خطوط به خط میخی آشوری نوشته شده که متأسفانه زیاد خوانانیست (شکل ۱۶) دور لبه ساغر یک ردیف نقش زنجیره‌ای زیگزاک دیده می‌شود. در زیر این نقش نقش‌های دیگری شبیه نیم دایره که در میان دونوار بر جسته کمر بندی بازیک قرار دارند دیده می‌شود. همین نقش در قسمت ته ساغر تکرار شده و یک گل آفتاب ۱۶ پر را احاطه کرده‌اند (شکل ۱۵) این ساغر زنگازده و کسردار و ناقص است.

ساغر مفرغی ۱۵۱۵-۱۶۲۱ که در موزه ایران باستان (تلار گنجینه) نگهداری می‌شود. وزن ساعتر ۱۱۴ گرم قطر دهانه ۶ و ارتفاعش ۱۵/۸ سانتی‌متر است و در سال ۱۳۳۰ خریداری شده است این ساغر زنگ زده و تراک‌خورده است.

بر روی بدن این ساغر استوانه‌ای شکل مجلس سلطانی منقوش است. (شکل ۱۷) بطوریکه شاه یا امیر روی صندلی نشسته و در دست راستش لیوان یاشیئی دیگری شبیه لیوان را بسوی آسمان گرفته است. ریش و موی صورت او بلند و مجعد است. کلاهی به سبک کلاهان آشوری بر سردارد لباسش دارای تزئینات است. و صندلی دارای پایه‌های ضخیم و بصورت تخت شاهی است. (شکل ۱۷ - الف) در مقابل شخص نشسته میزی هست که روی آن اشیائی (شاپد میوه یا خوراکی دیگر) دیده می‌شود. این میز دارای سه پایه بسیار زیباست. پایه‌ها شبیه پای اسب بوده و بطرز جالبی ساخته شده‌اند. (شکل شماره ۱۷ - ب)

شخص دیگری در طرف دیگر میز رو بروی شخص نشسته ایستاده است و در دست راستش پرچمی گرفته است. پشت سر او دارای موی مجعد بلندی است ولی صورتش موندارد و شاید هم نقش یک زن می‌باشد. لباسش بلند و کمر بندی به کمرش بسته است پشت سراو تنگ یا گلدانی پایه‌دار دیده می‌شود که شاخه درختی درون آن قرار دارد. (شکل ۱۷ - پ)

دور لبه ساغر دور دیف نقش دارد. ردیف اول خطوط هارپیچی زنجیره‌ای و ردیف دوم خطوطی نیم‌دایره‌ای شبیه (۱) دیده می‌شود. این خطوط در میان دو نوار بر جسته باریک کمر بندی قرار دارد. در محل اتصال بدن ساغر به ته آن یک ردیف نقش نیم‌دایره‌ای شبیه (۲) دیده می‌شود. در ته لیوان نیز نقش یک گلزارس ۹ پر وجود دارد که همه گلبر کهایش به یک مرکز بر جسته‌ای ختم می‌شوند.